

[20]

aberl)

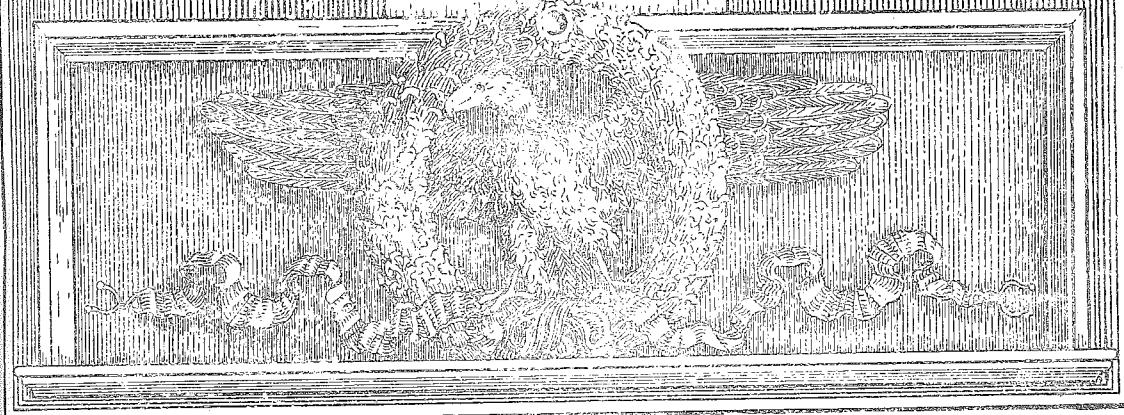
tu tota re-
co, si modotra mones.
iverem, po-
m Christia-
am calam-
cris Iesum
Nunquamnire, puer!
eratius ab-
st, mane in
me iracun-
um aperit.
) Videsne
? facesque
s incende-omino pro
niselli san-
na res est,
ah! indi-uta erunt
ipite iam
Gai, Re-
stare est
stis proi-
m fecerit,
ictum de-
operatore
ircumspic-
o, insane
iis. Hunc
ite tene-
em vitam
ad thro-
(Pancra-
ittit).

ALMA ROMA

OVID QVID NON
POSSIDET ARMIS
RELLIGIONE
TENET

C. DEL VECCHIO.

Pro “ALMAE ROMAE,, Sociis

apud Commentarii Administratorem opuscula latine scripta venum dantur,
pretio quo sequitur:

IOSEPHI FORNARI Fridianus. Milesia fabula scenis accommodata apud
ephebea facile agendis. – Venit lib. 2.

IOSEPHI FORNARI Francisculi prandium. Milesia fabula scenis accom-
modata apud ephebea facile agendis. – Venit lib. 2.

HERMINII IACOBELLI In campo latinitatis novi flores. – Si tegu-
mento solut. lib. 5; si xyлина structura aureoque titulo decorat., lib. 6.

I. B. FRANCESIA Euplius. Actio dramatica. – Venit lib. 2.

(*Iis vero qui extra Urbem hos libros mitti iubeant, addendum erit publici cursus
pretium, iuxta normam libell. 0,60 pro singulis exemplaribus.*)

Pro lectoribus novisque sociis, qui **integralm ALMAE ROMAE col-
lectionem** habere cupiant ab anno MCMXIV ad expletum annum MCMXXVI,
paucorum exemplarium quae supersunt pretium constituimus libella-
rum 300 pro Italia; pretium duplicatum, libell. Italic. scilicet 600, pro
exteris gentibus.

Hae vero collectiones, adiecta in litteris pecunia per nummariam
syngrapham (vulgo *chèque*) in Urbe exigendam, *recto tramite* requiren-
dae sunt ab **ALMAE ROMAE** administratore (*Roma, 12, Via del
Governo Vecchio, 96*): quod enim pretium positum est, non sinit ut
foenus aliquod bibliopolis, vel mediatoribus quibusvis rependi possit.

ALMA ROMA

LATINITATIS PRAECONIUM SINGULIS MENSIBUS EDITUM

Premium subnotationis au. MCMXXVII est pro Italia libell. 15; pro Civitatibus Foederatis Americae septentrionalis et Canada doll. 3; pro ceteris nationibus summa italicas lib. 30 exaequans; *ante solendum rectoque tramite mittendum ad IOSEPHUM FORNARI doctorem, Romam, 12, Via del Governo Vecchio, 96.*

PIO XI
QVINTVM ANNIVERSARIVM
AB INITO ECCLESIAE GVBERNACVLO
CONCELEBRANTI

PONTIFICUM NOMINE PIORUM LAUDES.

*Auguror; sed lux, Pius unde primum
Coepitus es dici, monet ut Piorum,
Nam Tibi nomen dederunt et ausus,
Gesta canamus.*

*Quam mihi longum licet intueri
Agmen heroum! PIUS ille PRIMUS
Dat caput ferro, potiore flamma
Pectora adurgens.¹*

*Pro Fide, clamat, capite arma, fili;
Alter, Aeneas, PIUS; ipse vester
Dux Scythes contra, date rebus ultro
Arma, phalanges.²*

*Vix sacra aggressum, cito sede raptum,
Tertium dicam;³ neque te silebo,
Concili fautor, socians Tridentum
Agmina Patrum.⁴*

*Ceteris maior, PIE QUINTE, salve!
Quo graves Turcae citius perirent
Advocas classem Crucis, et Patrenses
Mittis ad undas.*

*Acriter pugnant, reboat fragore
Littus et caedes pelagus cruentat;
Prompta succurrit pia Virgo, et hostes
Aequore mergit.*

*Illico Pastor Petriana ab arce
Non semel proclamat: « Io triumphhe! »
Templa complentur; redolent Mariae
Thura patronae.⁵*

*Nil PIUM SEXTUM tua bella terrent,
Praepotens Dux;⁶ non premis ad Savonam
BARNABAM, quamvis furias tremendo
Milite pugnax.⁷*

*Sternit insignem tumidumque pugnis
Te Dei fulmen; veluti Damasci
Diximus fulmen quoniam cadentem
Spes bona fovit.*

*Exstat OCTAVUS; breve tempus haeres
Imperi sacri, meditatur alta,
Nil reformidans, nihil obstinato
Turbine fractus.⁸*

*O novum caeli iubar, o PIORUM
NONE, tam bello sacra vindicante
Nobilis; salve pelagus per atrum
Navita prudens.*

*Occidit tandem! cecinere sontes,
Occidit Romae Fidei cathédra!
Caeca spes! Mundo sacra Roma fulget
Solis ad instar.⁹*

*Alter a nono PIE, te salutant
Gesta paeclaris decorata fastis;
Mira saeclorum renovans, trophyaeo
Colligis uno.*

*Cuncta sacrorum vigil usque curas,
Tu rebellantes sapiens retundis;
Iam salutaris meritus coronam
Cingere Divum.¹⁰*

*Quattuor, luctus cumulans per annos
Saeviit bellum; populos cruentos
Tuque plorabas, BENEDICTE, pressis
Brachia tendens.¹¹*

*Sat datum caedi! procul ite ab orbe,
Ite nunc Orci furiae ministrae;
Alter a deno PIUS, inter orbis
Nubila, fulget.¹²*

Romae, Non. Februariis MDCCCCXXVII.

*Dona quae fundes sceleri expiando,
Pontifex? limen reseras beatum;
Gratiae fontes recreant bibentem
Undique turbam.¹³*

*Quem voces Divum potius colendum,
Pacis exemplar tenuisque vitae?
Mitis arrideto macie coruscus
Inclitus Umber.¹⁴*

*Quem dabis pubi docili magistrum
Nobilem, casti studii sequestrem?
Fulget e caelo Lodoix, iuventam
Tollit ad astra.¹⁵*

*Mittis in terras alio calentes
Sole turmatim Fidei ministros;
Esse vis, dici mage, Missionum
Splendidus auctor.¹⁶*

*Detur, o felix! ad ovile Christi
Cogere errantes! domitisque bellis
Stringere amplexu populos, Deoque
Reddere carmen.*

*Tanta te, Pastor, cupimus videre;
His frui longos cupimus per annos;
Mexica primum referente claros
Gente triumphos.¹⁷*

Can. ANGELUS NARDIS.

NOTAE.

¹ Pius I, Aquileiensis, S. Hermetis frater, Hadriano imperatore Pontificatum gessit; Marciotitarum et Valentinianorum commenta damnavit. Nobile Martyrium fecit v Id. Iul. CLVII.

² Aeneas Silvius Piccolomini, domo Sena Iulia, humanis litteris illustris; Ecclesiam Tergestanam primum, deinde Senensem rexit; ad Turicum bellum principes catholicos inflammavit; comparata classe ipsum se ei praefecit, pergens usque ad Anconitanum littus, ubi diem supremum obiit xix Kal. Novembris MCCCCLXIV. Ei attributum fuit Vergilii illud: *Sum Pius Aeneas fama super aethera notus.*

³ Plurimarum legationum munere functus, Pontifex renunciatus, multa in Ecclesiae bonum sibi reformanda proposuit, sed post xxvi dies, vii Id. Maias MDIII, morti occubuit.

⁴ Pius IV Mediolanensis, S. Caroli Borromaei

patruus, sacris et profanis disciplinis Bononiae et Papiae data opera, Romae inter Purpuratos Patres cooptatus, demum ad Pontificatum evectus, Concilio Tridentino absolvendo maximo opere studuit; ecclesiasticam disciplinam reformavit; Romanum monumentum locupletavit. Decessit iv Id. Decembres MDLXV.

⁵ Pius V, Ghisleria gente ortus ex Insubria, Ordini Dominicano iuvenis admodum addictus, doctrinae et virtutum omnium laude floruit; Episcopatum Nepesinum et Sutrinum gessit; inter sacros Purpuratos Patres connumeratus gravissima Ecclesiae negocia naviter obiit. Pontifex factus, ad Religionem propagandam, errores extirpandos, egenos sublevandos, apostolica iura vindicanda totum se contulit. Selimum, Turcarum tyrannum,

Romae ipsi ruinas minitantem, potius precibus quam armis prostravit. Dignus qui a Clemente XI in Sanctorum numerum referetur.

⁶ Pius VI, Caesenas, ex stirpe Braschia, de clericali disciplina optime meritus, aedes Vaticanas amplandas, paludes siccandas, templa aedificanda curavit; insolentes scriptores compescuit; Gallicis seditionibus, et Napoleoni ipsi victoriis furenti resistens, captivitatis probra invicto a difficultatibus animo pertulit. Valentiae vita functus est iv Kal. Septembres, MDCCCLXXXIX.

⁷ Pius VII, Georgius Barnabas Chiaramonti, Caesenas et ipse, ex Ordine Sancti Benedicti, Episcopus Tiburtinae Ecclesiae; in Sacrum Senatum deinde cooptatus, demum Pii VI successor, Neapoleone acriter adversante, iniqua multa perpessus est. Cui fide invicta, certaque prudentia ita restitit, ut universo catholico orbi admirationi esset. Nec animo deiectum sese exhibuit quum Gallicus Caesar eo temeritatis devenit, ut sanctum Pontificem e Vaticana sede, Savonam, in vincula rapi iuberet. At mense Maio, a. MDCCCVI, accedit ut, Pio VII ex captivitate Gallica triumphaliter redeunte, Napoleo, suis omnibus rebus inclinatus, in insulam Illyam privatus et captivus deportaretur. Eadem Pontifici magnifica opera ad urbem Romanam exornandam, templa a solo excitata, imprimis Societatis Iesu redintegratio, atque alia haud minora merito attribuuntur. xi Kal. Septembres, a. MDCCCLXIII diem supremum obiit. Iure in eius tumulo, Consalvii Cardinalis sumptibus exstructo, Moderationis et Fortitudinis statuae erectae sunt.

⁸ Pius VIII, Pontificio munere per unum annum et menses septem functus est; multa iam aggressuro, pro Ecclesiae libertate, tempus defuit; memorandum est tamen, eum gravissimas animadversiones in « Massonum » sectam, in Librorum sacrorum societates, in matrimonii sanctitatis everores, edidisse.

⁹ Pius IX. Haud sane describi possunt, quae in diutino Pontificatus cursu, inter tanta rerum discrimina, Pius IX pro Relligione, pro Patria, pro urbe Roma egerit. Ceterum tantorum laborum multi testes adhuc supersunt, omnes vero a patribus acceperimus. Satis est inscriptionem referre, quam de clarissimo antecessore scripsit Leo XIII: « Virtutum suarum splendore - Apostolicam Se- dem - Illustravit - Universam Ecclesiam - Amore et admiratione sui - Implevit - Pro veritate et Iustitia - Invicto semper animo - Certavit - Magnis laboribus - In Christiana Republica administranda - Est in exemplum perfunctus ».

¹⁰ Pius X humili loco natus, pauper, sapiens, virtutibus, praesertim charitate, refulgens, ad Pon-

ficiatus apicem evectus, instaurare omnia in Christo sibi proposuit. Disciplinae Ecclesiasticae restituenda maxime prospexit; Ius Canonicum in Codicem redigendum mandavit; Seminaria maxima instituit. « Modernistarum » errores vafre pervagantes insectatus, damnavit. Quum Europae nationes in eo essent ut ad tetterimum bellum descenderent, amantissimus Pater veluti immanni strage oppressus, decessit. Haec in eius sepulcro leguntur: « Dives et pauper, mitis et humilis corde - reique catholicae vindex fortis - instaurare omnia in Christo satagens - pie obit xx Aug. a. D. MCMXIV. »

¹¹ Benedictus XV (Iacobus Della Chiesa) in acerbissimo bello, quo Europa omnis effebuit, sedulo, at frustra, populos ad pacem revocare satagit.

¹² Pius XI, fel. regnans, eximiae doctrinae laudem virtutibus ita aequavit, ut primum Archiepiscopus Lepanti, Legatione Pontificia auctus apud Polonus, deinde Archiepiscopus Mediolanensis idemque Pater Purpuratus crearetur. Denique Pontifex renunciatus tergemina thiara ornatur prid. Nonas Febr. MCMXXII.

¹³ Inter praecipua sui Pontificatus opera Pius PP. XI, Iubilaei maximi expiationes in Urbe atque in Orbe habitas recensemus.

¹⁴ Sollemni ritu celebratum voluit Centenarium septimum a beatissima morte Francisci Assisiatis; secundum vero, ex quo Aloysius Gonzaga in Sanc- torum ordinem est relatus.

¹⁵ Beatissimus Pater quinque circiter millia iuvenum, qui ex Mexicana terra et Polonica praesertim in Vaticanas aedes convenerant, inter alia, haec admonuit: « Puritatem amate, iuvenilis aetas decus et ornamentum, qua quidem praesente virtutes omnes vigent, absente autem omnes mutant et periclitantur. Puritatem, inquit, diligite: in hac enim virtute invenietis pretiosissima omnia quae ad vitam, et ad perfectionem in qualibet statu necessaria sunt. Alit puritas lumen mentis, genitatem cordis, vigorem animi, ipsiusque corporis sanitatem Haec custodite, et haec facientes semper digni eritis qui dicamini discipuli Sancti Aloysii Gonzagae ».

¹⁶ Dilatandae Fidei ardore impulsus, Pius XI sacrarum Missionum operibus enixe favet, in id excitatis totius orbis fidelibus.

¹⁷ In Mexicana republica Calles praeses, crudelissimorum more carnificum, Pastoribus et christifidelibus religiosum bellum indixit, atque in praesens usque tempus, contra divinas humanasque leges debachatur. Summus Pontifex dilectione praecipua filios impie petitos prosequitur, aeterna veritatis iura firmiter vindicatur.

DE PRIMA SERMONIS ORIGINE

Duplex hac in re excessus est vitanus, et *Traditionalistarum*, qui rationis nostrae vim nimis deprimunt, et *Rationalistarum*, qui naturam et rationem supramodum extollunt.

Illi enim contendunt sermonis inventionem esse omnino supra hominis facultates, eamque potius dici debere veram creationem, quae soli Deo sit adscribenda. Immo, nonnulli addunt cogitationem a sermone ita pendere, ut prius loquatur homo quam cogitet, ac proinde nequeat sine locutione cogitare; nec posse surdos-mutos ullam in ordine veri vel boni, intellectus vel morum, cogitationem sibi parere.

Isti, e regione, reponunt mutos ab initio exstisse homines, ac deinde bestiarum more fuisse loquitos, quasi nobis convenisset loqui sicut canibus latrare, et demum, lento progressu, ad loqueland pervenisse. Quapropter triplicem fingunt statum, scilicet barbarei mutae, deinde vocis bestialis, ac tandem humani sermonis.

Veritas autem catholica ab utroque extremo cavit, mediaque via incedit: Homo, creatus a Deo rationalis, potest vi in ipso indita efformare sibi sermonem; ad factum vero quod attinet, primus homo loqueland non proprio labore adinvenit, sed a Deo Creatore una cum perfecta cognitione accepit.

Primum assertum vix potest quis inficiari, nisi vim animae spiritualem impetat. Habet quippe homo, ab initio et a sua creationis indole, organa ad loquendum apta, quumque sit conditus cum intellectu et voluntate, valet sponte sua in actum organa illa reducere, et, quemadmodum necessitas cupiditates manifestandi se prodit per voces et clamores, ita necessitas aperiendi internos animi conceptus per locutionem se tradit, rudem quidem in-

principio et paullatim perficiendam. Longum sane tempus fuisset impensum, at nihil repugnare constat.

Quod autem obiciunt adversarii veritate et fundamento caret, nam indubius factis liquet surdos-mutos cogitatione poltere, prout inter ceteros testatur Ferdinandus Berthier, surdus-mutus ipse et surdorum-mutorum institutor celebrissimus.

Ceterum sensus hominum communis invicte docet sermonem esse signum conceptus; et conceptum esse loquutioni, et sermoni praevium, quemadmodum signum est prius re signata.

Alterum vero assertum, nempe primo homini inditum fuisse a Deo sermonem cum perfecta scientia, est de fide propter evidentissima divinae Revelationis testimonia.

Dicit enim *Genesis*: «Formatis igitur, Dominus Deus, de humo cunctis animantibus terrae et universis volatilibus caeli, adduxit ea ad Adam, ut videret quid vocaret ea; omne enim quod vocavit Adam animae viventis, *ipsum est nomen eius*. Appellavitque Adam *nominibus suis* cuncta animantia, et universa volatilia caeli, et omnes bestias terrae». ¹

Qui autem imponit singulis nomina propria, habet scientiam singulorum absolutam, quum nomina sint signa conceptuum et conceptus sint signa rerum; et pariure impositio nominum arguit profecto sermonem et loqueland, qua scientia illa manifestatur. Ergo recte concluditur inditam fuisse Adamo, ab initio et in sua conditione, linguam et cognitionem perfectam.

Addit porro *Genesis* virum statim fuisse loquutum producta muliere: «Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea». ²

¹ *Genes.*, II, 19-20.

² *Ibid.*, 23.

Nec desunt alii textus, qui expresse affirment Deum protoparentibus dedisse consilium et linguam ac scientia illos replevisse: «*Consilium et linguam*, et oculos et aures, et cor dedit illis *excogitandi*; et *disciplina intellectus replevit* illos. Creavit illis *scientiam spiritus*, sensu *implevit* cor illorum, et *mala et bona* ostendit illis». ¹

Quae verba liquido indicant, Adamo fuisse a Deo inditam et loqueland disertam et cognitionem eximiam omnium, quae munus spectant primi capitum, sive in ordine naturae, sive in ordine gratiae gerendum.

Quocirca doctrina illa de scientia protoparentis absoluta non est theologorum figmentum, sed firmum utique aedificium, quod et Scriptura nititur, ut mox audivimus, et traditione Patrum, qui referunt fuisse in Adamo *excellentissimam sapientiam* ² *illuminationemque illibatam*. ³

Immo philosophia id confirmat. Nam ostendit ratio sana, primum hominem non nisi a Deo posse produci, per creationem immediatam. At Deum dedecet quam maxime hominem a se conditum relinquere in statu rudiori et imperfectiori, quum potius oporteat protoparentem callere notitiam egregiam, qua valeat posteros instruere, erudire, gubernare.

Longissimum temporis spatium requireretur ad veritates religionis et morum addiscendas, ac deinde ad sermonem inveniendum, perpoliendum, proprio marte perficiendum. Quo iure potuisset dici rex universi homo in tam imperfecta condi-

tione existens? Non potuit suavis et patera Dei providentia, quae non ad egestatem sed ad opulentiam operatur, ea quae minus congruunt permittere.

Quod argumentum summae convenientiae certam prorsus efficit sententiam, quam, ceterum, fides catholica et populorum traditiones firmiter et invicta renuntiant, accepisse primum hominem a suo Conditore *consilium et linguam*, ut iam enarraret gloriam Dei.

EDUARDUS HUGON, O. P.

De latinarum litterarum historia preelectiones

II - De imaginum titulis.

II. - Venio ad aliud genus inscriptionum antiquitus iam usitatum; hoc sunt *tituli imaginum*, breves nimurum inscriptions quae sub imaginibus maiorum ponebantur, et in atrio domus religiose servabantur. Notum enim est, ut Plinius ait (*N. E.* XXXV, 6), expressos cera vultus maiorum singulis armariis disponi consuevisse, adiecto indice agnominum, honorum, earumque rerum quae ad viri gloriam pertinerent. Saepe etiam nomina familiae longo ordine et multis stemmatum inligata flexuris in parte prima aedium collocabant, ut maiorum virtutes posteri non solum legerent, sed etiam imitarentur. ² Interdum etiam extra privatas aedes collocabantur imagines; quod dicitur de Appio Claudio Caeco, qui suorum maiorum effigies in aedem Bello-

¹ *Eccl.*, XVII, 5-7.

² S. AUGUSTIN., *De op. inf.*, lib. V, c. 1; *P. L.*, XLV, 1482.

³ S. CYRILL. ALEXANDR., *In Ioan.*, I, 9; *P. G.*, LXXIII, 128. - Quaestionem de prima sermonis origine versarunt praesertim S. GREGOR. NYSSENUS, *Cont. Eunomium*, lib. XII, *P. G.*, XLV, 975-1006; et S. AUGUSTINUS, *De Oraâne*, lib. II, c. XII, n. 35; *P. L.*, XXXII, 1001.

¹ Cfr. fasc. sup.

² Cfr. VAL. MAX., 5, 8, 1; SEN., *De beneficiis*, 3, 28; POLYBIUM, 6, 53, 4. (*Τιθέασι τὴν εἰκόνα τοῦ μεταλλάξαντος εἰς τὸν ἐπιφανέστατον τόπον τῆς οἰκίας, ἔνδινα ναῖδια περιτίθέντες· ἡ δὲ εἰκὼν ἐστὶ πρόσωπον εἰς ὄμοιότητα διαφερόντως ἔξειργασμένον, καὶ κατὰ τὴν πλάσιν, καὶ κατὰ τὴν ὑπογραφήν.*)

nae (a se erectam anno ccxcvi a. C. n.) ponere non dubitavit; placuit enim illi in excelso spectari et titulos honorum legi. Quod postea publice etiam fiet; nam Augustus (Suet, 31) « statuas omnium triumphali effigie in utraque fori sui portico dedicavit ».

Sunt igitur hinc animadvertisendi vetustiores tituli passim in privatis aedibus inscripti; qui appellabantur etiam *elogia*, ut patet a Suetonio, qui in *vita Galbae* ait: « Imagines et elogia universi generis persequi longum est ». Livius in decimo libro de lege Ogulnia anni tercentesimi a. C. n. loquens, P. Decium Murem consulem plebeium pro lege loquentem inducit; inter cetera haec eius verba refert: « Cui Deorum hominum indignum videri potest, eos viros, quos vos sellis curulis, bus, toga praetexta, tunica palmata et toga picta et corona triumphali laureaque honoraritis, quorum domos spoliis hostium adfixis insignes inter alias feceritis pontificalia atque auguralia insignia adi- cere?... Cuius *imaginis titulus* consulatus censuraque et triumphus aequo animo legetur, si auguratum aut pontificatum adieceritis non sustinebunt legentium oculi? ». En exemplum imaginis cum titulo seu indice honorum ad memoriam illustrium virorum servandam colendamque.

Hinc postea doctissimus ille Varro consilium capiet operis sui, cui titulus *Hebdomades*, seu *Imagines*, in quo, quindecim libris, septingentorum illustrium virorum imagines, centies septenas (hebdomades centum) depictas collegit, epigrammate cuique adiecto.

Ceterum huiusmodi imaginum tituli, interdum non ad veritatem compositi, rerum et personarum memoriam, non minus

quam funebres laudationes, vitiarunt, teste Livio (VIII, 40), cuius verba iam supra retulimus,¹ et Plinio (*N. H.*, XXXV, 8), cui tamen illa mendacia aliquo virtutum amore excusanda videbantur.²

(*Ad proximum numerum*).

FELIX RAMORINUS.

IOANNES PONTANUS

Quis fuerit homo iste, cuius natalem diem quingentesimum celebrare nonnullis placuit, paucis absolvam.

Natus est *Ceretti* in Etruria anno quadragesimo vicesimo sexto supra millesimum, et aetate sua, omnium iudicio, primas in litteris latinis facile tulit. Ipse enim, acerrimum ingenium nactus, honoris causa, Neapolim se contulit, ut, inter aulicos Domus Aragoniae adscitus, mirum in modum egregii se parem negotiis ostendere posset.

Tunc temporis magna illa civitas atque eximiis studiis dedita, maximis quoque praemiis ornamentisque ornatissimos undique viros ad docendum invitabat. Paulo ante Antonius Beccadellus cognomento *Panormita*, occubuerat, qui, miro ingenio et immortali sapientia, sibi ita animos ciuium advinxerat, ut, ingemiscentibus omnibus, et maxima pompa, publice componeretur. In eius obitu, immensa illa civitas maximo moerore perculta esse videbatur.

Ioannes Pontano, opportunam hanc arripiens occasionem, ingenium optimis litteris exornatum ostendit et parem temporibus animum contulit. Quo nomine omnium doctorum coetus, novo veluti spiritu in admiratione adsurgens, hominem splendidissime accepit atque amplissimis honoribus decoravit.

Utinam vero curis publicis vacuus, animi magnitudinem, humana despiciens, exhibuisset, et vir integrae naturae et nulla

in re nimius esse quam videri bonus maiusset!

Huic rex, maxima confidentia, educandum tradidit Carolum Navarrai, filium fratris, in spem regni succrescentem. In quo munere gerendo, se ita navum atque industrium egit, ut clarum nomen, opes, civitatem postremo conquereretur.

Plurimis editis operibus, in quibus effigiem animi sui reliquit, in pleraque eruditiorum collegia ultra fuit cooptatus. Atque adeo exspectationem, quam sui concitaverat, singulari consilio, lenitate, industria sustinuit.

Nec eius dicendi facultas in suis libris erat iejuna et arida, sed aspersa, ac distincta multarum rerum iucunda quadam varietate, ut in sermonibus nunquam veterum sapientia a recentiorum doctrina seiungeretur. Amicos suos et peregrinos identidem carminibus hilarabat. Eius carmina tantum argutiarum, tantum exemplorum, tantumque urbanitatis habent, ut pene Catulliano stylo scripta esse videantur.

Quemadmodum in lyricis exemplar sibi Catullum proposuit, ita in didascalicis videtur ad Vergilium rexpessisse:

*Fama ipsa assistens tumulo cum vestibus aureis
Ore ingens, ac voce ingens, ingentibus alis,
Per populos late ingenti mea nomina plausu,
Vulgabit, titulosque feret per saecula nostros,
Plaudentesque meis resonabunt laudibus aura:
VIVET ET EXVENTO CELEBER IOANNIS IN AEVO.*

Quod erat in votis; sed habent sua fata et nomen et fama virorum.

Ioannes Pontano miro sane ingenio poliens, et latinarum elegantiarum facile princeps, appellatus latinorum scriptorum aetatis suea longe nobilissimus, laudibus undique acceptus, et ubique digito ac voce gentium poeta salutatus, se se per ore virorum longe lateque volaturum esse sperabat. Iudicium vero posteritatis longe aliud fuit.

Ille enim quum magni spiritus esset poeta, et pleraque grandiori ore pronun-

tiaret, maiestatem quamdam carminibus suis conciliavit, ut aliquod ipsi nomen in aevum duraret. Sed frustra; namque brevi post tempore, privatus in obscurio, veluti posteritatis suae ignominiosus diu interfuit.

Rerum humanarum triste spectaculum!

Namque Neapolim obtinuerat atque regem egerat Carolus octavus, Gallorum rex; in maxima rerum perturbatione Ioannes Pontano, beneficiorum immemor, ad novam dominationem conversus, carminibus suis externum laudavit dominatorem eique ovans plausit atque arrisit. At Gallorum rex breviter in dedecus ruit, et antiqua Aragoniae Domus, incredibili Neapolitanorum laetitia, universis adclamantibus ordinibus, in pacatam Urbem triumphans invehitur.

Ad regem iterum advenientem et ipse Pontanus ominans accedere perfricata facie ausus est.

Absens carminibus, praesens voce et persona animum principis frusta flectere tentavit, et derisui cunctis et dedecori diu multumque Neapoli adhuc vixit, et ad longaevam proiectus senectutem omnibus obscurus occubuit.

Stylus eius elegantior atque ornator, ea forma est, quae aetatem Augusteam redoleat, at omnia opera, communi litterarum naufragio abrepta, late nunc desiderantur, nec lectorum manibus amplius teruntur.

Nomen eius tamen ad nos enatavit; et Franciscus De-Sanctis, clarissimus vir, qui memoria patrum enituit in scriptoribus iudicandis atque enucleandis, vix Ioannem Pontano inter *humanistas*, quos appellamus, composuit, atque in doctorum exemplum ponere haud dubitavit.

Sic ad nos languide pervenit et vix post quadrages annos vixisse hominem tot litteris imbutum cognovimus.

Quantum est in rebus inane!

¹ V. *De funebribus laudationibus*, fasc. m. Decembbris anni superioris.

² Etiam mentiri virorum imagines erat aliquis virtutum amor.

DE CAPITIS TEGUMENTIS APUD ROMANOS¹

Non aliunde suam *Galero* appellationem quam a galeae forma quae situm testatur Festus. Id autem commune ei cum paucis capitum tegumentis fuit, quod e pelle fieret. Hoc pacto apud Maronem (*Aeneid.*, VII, 688):

*Spicula gestant
Bina manu, fulvoque lupi de pelle galeros
Tegmen habent capiti.*

Usum is igitur, ut hinc eluet, levis armaturae militibus praebuit, quum reapse e velitari galea nihil admodum discreparit. Quod si eum alicubi Mercurio tributum compereris, ne dubites credere galerum ibi pro petaso positum, quum nomen ipsum; quin ita fieret, non obstiterit, quippe quod accipi latius aliquanto potuerit.

Sed et appellata *Galerus* vel *Galericulus* fuit fictitia coma, quam pellis humanis crinibus instructa formabat, et adhibere potissimum maiores illi solebant non solum, ut etiam nunc, ad calvitiem celandam, sed etiam ad personam dissimulandam. Quare Suetonius de Othoni (XII): « Galericulo – inquit – capitū propter raritatem capillorum adaptato et adnexo, ut nemo dignosceret ». Et de Nerone (XXVI): « Post crepusculum statim arrepto pileo vel galero, popinas inibat ». Quod ipsum referens Dio, illum ait, ut sese occultaret, *κόμαις περιθέροις*, hoc est comis circumpositis usum fuisse.

**

Fuerunt Flaminibus peculiares pilei attributi: *Apex*, *Tutulus* et *Albogalerus*.

Ad apicem quod attinet, erat id quidem eius praecipuum, ut in summo fixam haberet virgulam aliquantulo lanae circumligatam, quae proprie *apex* dicta, et ex qua

toti ipsi pileo nomen est inditum. Iuverit de eo audire Servium, sic ad X Aeneidos (270) verba facientem: « Dicitur apex virga, quae in summo pileo Flaminum lana circumducta, et filo colligata erat: unde etiam Flamines vocabantur. Hoc autem nomen a veteribus tractum est: apere enim veteres ritu Flaminum alligare dicebant: unde apicem dictum volunt ».

Huiuscemodi pileum Flaminibus, quum sacris operarentur, deponere fas non erat. Unde lux affunditur narrationi illi Valerii Maximi (I, 1, 4): « At Sulpitio inter sacrificandum apex prolapsus eidem sacerdotium abstulit ». In primis vero Flamen Dialis non modo quum sacrum ficeret, sed quovis tempore sub dio esse sine apice non poterat, licet sub tecto illum ponere non vetaretur, uti refert Gellius (X, 15).

Idem porro Flaminum pileus, qui apex dictus, *tutulus* etiam nuncupatus fuit. Satis id constare videtur ex Festo, qui haec de eo eloquitur: « Tutulum quidam vocari aiunt pileum lanatum, forma metalii figuratum ». En quibus ille verbis tutulum describit, quibus non aptiora ad apicem deformandum adhibere potuisset; ut inde appareat, bina ea fuisse nomina idem plane significantia. Eodem quoque recidit, quod effert Varro (VI, L. L, 3): « Tutulati dicti sunt hi qui in sacrī capitibus¹ habere solent ut metam. Id tutulus appellatur ». Nimirum quum vox *tutulus* non secus atque *apex* prope fastigium illud e Flaminico, sed vero etiam Pontificio, pileo eminens denotaret, toti postea pileo significando aptata est. Universam autem nominis huius rationem, unde et res magis confirmatur enucleatam tradidit his dictis idem Varro (ibid.): « Tutulus appellatur ab eo, quod matres familias crines convolutos ad verticem capitū... dicunt tutulos, sive ab eo, quod tuendi causa capilli fiebant, sive ab eo, quod altissimum in

urbe quod est, ea res tutissima tutulus vocatur ».

Nota vero dignum in hoc genere illud est, pileum Flaminis Dialis peculiariter appellatione *albogalerum* audisse, ea scilicet de causa, quam Festus prodidit: « Fiebat enim ex hostia alba Iovi caesa ».

*

Ultimam hanc inter capitū oportenta sedem *cucullo* damus; qui a Graeca voce *κόκκυς*, galeam vel galerum denotante, appellationem videtur mutuatus. Fuit is quidem forma olim, quali etiam hodie, oblonga et acuminata. Peculiare quoque habuit, ut non caput modo, sed scapulas etiam velaret. Itaque ad imbrium frigorisque vim maxime valuit.

Non semper autem ille a veste fuit seinctus, sed et non raro ipsi adnexus, in primisque penulæ. Quare cucullata quoque saga exstiterit; quorum mentionem facit Columella (C. XI). Fuere haec autem nihil prorsus absimilia iis vestibus cucullo instructis, quas hac etiam aetate a nostris sive nautis sive pastoribus, sive praeterea aliis, gestari conspicimus. Eiusmodi porro saga *bardocuculli* simul, necnon *cuculli bardaci* (sive, ut alii sentiunt, *bardiaci*) vocata sunt, ea, quam potiorem credimus, de causa, quod Bardis, Galliae populis, originem praecipue suam deberent. Et sane e Gallicis oris eum amictum advehit suevisse, sat luculenter arguit Martialis (XIV, 128), in haec verba loquutus:

Gallia Santonicō vestit te bardocucullo.

Ad servos potissimum, infimaque notae homines cuculli pertinuerunt. Unde etiam arcessitur una reliquarum ratio, quare veteres monachi eos sibi adsciverint, non modo scilicet ut vel se a frigore tuerentur vel parvolorum simplicitatem habitu prae se ferrent, quippe quum puerorum quoque id tegmen aliquando fuerit; sed etiam ut vestium vilissima ad caducarum rerum contemptum utenda sumerent.

Verum iam apud Romanos non omnino unum servile atque abiectum genus, sed nonnunquam ingenuos simul, praesertim ad se occultandos, cucullis fuisse usos explorata res est.

S. A.

COMMUNIA VITAE

De salutandi modis.

Sicuti literarum notae et verborum sonus apud gentes omnes sunt, ita etiam salutatio; emicant enim haec omnia vel ab instinctu animi, vel ab instinctu intellectus, vel ab utrisque simul coniunctis; et dum necessarium quoddam est homini illa proferre, libertati subiicitur proferendi modus, propterea quod dum idem sentimus, diversa tamen et longe alia enunciare solemus. Itaque salutandi modos inter se si contuleris, non solum regionum, cultus, humanitatis, originis diversitatem populorum accipies, sed quae grata apud alios in salutatione congregata fuerunt, haec veluti ingrata detestataque penitus a salutandi ritu remota penes alios fuisse.

Quaenam ergo in salutando sententia singulis? Una quidem; ut non modo urbanum, sed benevolentissimum ostendamus in eos animum, quos salvere iubemus.

Quinam vero significandi atque ostendendi modi?... Iam in eo eram, ut dicerem vetus illud: « Quot capita, tot sententiae »; sed res a capite ad civitates primum, in quibus origo et fons gentis perspicitur; inde ad pagos et provincias, in quibus mores et soli caelique conditiones plerumque inspiciuntur; denique ad oppida; ne ad familias dicam, contrahenda res est.

In salutatione vero tum danda tum reddenda duplex emicat ordo rerum. Nam aut aliquid signis ostendimus, aut aliquid

¹ Cfr. fasc. mens. Octobris MCMXXVI.

Alii legunt « apicibus ».

sermone elicus. In iis quae dicimus, unum prae ceteris elucet, nempe ut valeamus, ut salvi simus, incolumes, florentes, beati, ut multos per annos ea felicitate, quae placet, utamur, ut in bonum quaeque cadant, et bene vertant. At salutatio quae signis fit, quaeque proinde idem deberet ostendere, – nam signum et gestus sunt quodammodo aut verbi, aut cogitationis contracta manifestatio, quae ideo vehementior est quo brevior, – etsi eadem ferat, eadem tradat intelligenda, quae verbis experimentur faustissimis, quasi lacus, qui plures effundatur in fluvios per diversa et opposita dilabentes, ridicula modo fert quae aliis gravia; modo moventia stomachum, quae aliis delicatissima videantur; modo foeda, quae digna et politiora ab aliis existimentur.

Ecquid vero, quaeso, est illud puerulis infantibusque paene commune, quo vel digredientem, vel intuentem, vel adeuentem carissimum et arridentem salutant porrecto brachio, porrectis digitis, supinatum manu, digitisque ita motis, ut porrecti, non plicati, in palmarum veniant, idque quo citius possint ingeminent? Id vero minime ad hortatum, ut quis accedat, converti potest; nam quem precamur aut hortamur, aut iubemus accedere, non hoc gestu, sed fere contrario invitamus; non enim extendimus brachium, sed aliquantis per contrahimus, palmarum non supinamus in caelum, sed in terram; idem autem est digitis porrectis motus atque plicatis. Quid est igitur hoc, ut caelo digitis manusque salutantium pateant, terram invitantium digitis manusque respiciant? In adventantem exspectatum, iucundissimum, cuius desiderio perimus, occurrimus porrectis ulnis, protensis brachiis, quasi animo accepturi, quasi optantes ut pectori nostro inseratur adveniens, meditantes amplexus et oscula, quae postea misceamus. Quid est hoc salutationis genus, quo nihil urbanius apud nos, nihil dulcissimus, quo non

parentes in liberos, non avi et abavi in nepotes careant, quo amici fruantur, quo inimici deposita odia iramque testentur, quo concordia, quo foedera fidesque firmantur, quo venerationem, obsequium vel vita functis ostendimus, quo imaginibus, simulacris, exiguis denique, si qua ex illis supersint, quid alto sentiamus animo tum absentibus, tum praesentibus, tum nobis, tum reliquis et volumus et intelligimus significatum? Quid est hoc salutationis genus, quod neque ingratum Manibus, neque Numini ipsi, Superisque, qui in gloria sempiterna sunt, credimus non invisum?

Hinc ego credo altius aliquid esse in salutationis instinctu, quod longe praetergrediatur illa dogmata a nonnullis recens inducta, qui in rem scrutandam incubuerunt. Qui quidem salutationem bifariam dividentes, nempe in eam, quae attactu gaudet, et in eam, quae attactu careat, illud constituunt, nos ideo salutare, ut aliquod gratum salutatis faciamus, in salutatis excitemus. Optime vero; at obstat nos eodem prorsus munere a salutatis reppendi, nec minus dare, quam ab iis accipere. Numquid qui salutat, ideo salutat quia delectari desiderat? Unusquisque se iudice rem facile expediat.

Relictis itaque atque amandatis iis, quae minime rationi factisque respondent, et rei causam dum quaerunt, sensus in locum animi subdunt, dignum sapiente credimus ea potius notare signa, quae et salutationis et benevolentiae manifestationem praebant.

In insulis, quae Marianna nuncupantur, maximum ostenditur obsequium et benevolentia maxima, si viri, si personae cuiusvis, ad quam salutaturi accedunt, abdomen levi vellicatione confricent. In regione Nova Guinea, Koiarii populi pro salutatione habent si collo dent circa brachium, mentoque blandiantur manu. In Zambesi fluminis litoraneis ripuariisque regionibus salutem dicit amico qui apertas supinasque

eius manus apertis perculit palmis. Arabes, qui Petraea e regione sunt, salutationis modum habent, si qui genas ad amici genas adiungat, nullo tamen osculo, nullo amplexu. Ainoi, qui mutua diu consuetudine et aspectu caruerunt, ubi primum obvierint, caput in humerum amici inclinant, et qui senior ex duobus capiti amici inclinato manu blanditur, dein brachio, digitis denique quasi demulcens, nec tamen inter haec verbum aut exclamatio, prouti in quibusdam tribubus Canedensibus. Quis ignorat apud Esquimenses magnum salutationis decus esse in demulcenda barba tum accendentis, tum propria, idemque in peragendo quoad nasum? Apud Asiaticos, praesertim qui aequum incolunt, amplexus in more est. In amplexus taciturnos ruunt Australiani, et idem apud Bourkios ad Darling flumen. Biluchi vero longius rem trahunt, quippe primum vicissim humeris imponunt manus, tum plurima quaerere ritu, a quo nec decadere licet, circa valetudinem, domum, familiam, loca; quibus ubi rogatus satisficerit, eadem querit. Hisce absolutis, libero fas est uti inter amicos colloquio. Apud Latinas omnes gentes commune salutationis est indicium dare, iungere dextras, quo vel maiores nostri antiquitus utebantur ritu, idque erat tum amicitiae sponsio, tum salutatio. Unde Vergili illud

*... Mihi mens juvenili ardebat amore
Compellare virum, dextraeque adiungere dextram.*

Id porro et apud Massaios, et Wanikas, et Abos in Africa media, et ad Nigrum flumen habetur. Iungunt Angli mutuo dextras, at eas pariter quatunt, quasi dolore, si quis fuerit, signum fidei ponatur. Papuasiae incolae digitos uncant dextrae manus, iisque, digitos laevae manus inserentes, quasi appendunt, quod idem signum mutis commune est, si quando nup-

tias, concordiam, pacem foedusque percussum voluerint indicare. Sinenses et Iaponenses, delicatissimi, simulant manuum coniunctionem, non attingunt, priusque excutiunt. Sunt qui pro salutatione genuflectunt; sunt qui unguis leviter fricant palmas; sunt qui has naso scrutantur, quasi odorem quaerant; sunt qui multis vellicationibus pectora, humerosque et brachia mulcent. Sunt denique qui et oscula miscent et amplexus; apud quosdam ad genas, apud quosdam in fronte, apud quosdam ad labia, quasi in os amici spiritum effundant suum, et spiritu amici aspiratione potiantur.

Obsequium grande est manus deosculari, quod nos et viris auctoritate gravissimis, et matronis, et parentibus nostris solemus loco salutationis praebere.

Quae tamen omnia difficile dictu est, undenam emerserint; at semel in usu recepta perdurant.

P. A.

SINARUM REGIO

Sinarum motus bellumque civile commentarios passim ac diaria iterum occupant; non absonum itaque neque inutile putavi Sinarum regionis descriptionem sub oculos *Almae Romae* lectorum ponere, idque verbis clarissimi illius Maffei, qui de Orientalibus iis regionibus non sine venustate atque elegantia latine scripsit.

Sinarum regio – ita noster –, quam hodie *Cinam* vulgus appellat, ultima terrarum Asiae, ab Oriente et a meridie altuitur Oceano, quem Sericum vel Eoum prisci dixerunt: ab occidente Indiam ulteriorem attingit; a septentrione cingitur Massagetarum Scytharumque limitibus. Multo latius quandam imperasse gentem, annales ipsorum, ac litterae et veterum aedificiorum illustria monumenta, et complu-

res, in India praesertim, ab iis denominatae nationes, haud obscure testantur. Sed quum sua ipsi mole viribusque fatigarentur – (quod a Carthaginiensibus in re simili factum legimus), – sponte misso veluti sanguine et castigata luxuria, intra hosce fines recepero sese, gravi proposito edicto, ne quis iniussu magistratum excederet.

Tellus, maxima ex parte, intra tempestate plaga terminos continetur radiosque solis suapte natura vitales puro ac patenti excipit sinu; sic fit, ut saluberrimo caelo et purioris aurae dulcedine perfruatur, ac simul inclytae fertilitatis gleba, frugum omnis generis fundat copiam biferō triferoque proventu. Accedit ad eximiam soli foecunditatem summa cultorum industria. Et infinita est multitudo; neque in tanta mortalium turba cessare cuiquam licet: non privato dedecore tantum et proximi cuiusque probris et iurgiis; verum etiam publicis moribus legibusque desidia plectitur. Itaque rustici homines nullam agri partem incuria squalere patiuntur. Saltus et colles pinu vitibusque; campi et planities oryza, hordeo, frumento ceterisque segetibus nitent. Quamquam e vītibus more nostro non exprimunt merum; uvas quodam condimenti genere in hiemem asservare mos est; ceterum ex herba quadam expressus liquor admodum salutaris, nomine *Chia*, calidus hauritur; cuius maxime beneficio, pituitam, gravēdinem, lippitudinem nesciunt, vitamque bene longam sine ullo ferme languore traducunt; oleis alicubi carent, sed earum vice non desunt plantae, quae humorem unctui praebeant.

Pascua sunt etiam gregibus alendis uberrima; et in hortis egregie cultis cum alia nostri orbis poma, tum sapidissimos melopeones, suavissima at optima pruna ficusque, et medica citreaque variae formae ac saporis, apprime generosa mala conspicias. Ad haec, perspicui fontes, et miro colorum decore odorumque fragran-

tia flores ac rosae perennant. Flumina vero, quae magnas quoque patientur naves, piscosa et amoena viridissimo riparum vestitu, pinguibus arvis interfluent. Quin, et ora maritima pluribus introrsum aestuariis ad omnium rerum copiam invehendam evehendamque, facili patet accessu.

Ingentem praeterea volucrum et feraum vim, ad aucupium ac venatum, paludes, luci saltusque suppeditant. Metalla auri, et argenti, et ferri probatissimi, et alia incolae effodiunt. Margaritas, et praecipuae nobilitatis vasa fictilia, pretiosas pelles ad frigus arcendum, itemque gossipii, lini, lanae, bombycisque et serici fila, vestemque omnis generis mittunt innumerabilem. Sacchari, et mellis, rhabarbari, camphorae, minii glastique tingendis vestibus expetiti, proventus ingens; odoramentis cum aliis abundant, tum maxime musco – (cuius nullam apud Latinos Graecosve scriptores mentionem invenio) – feris quibusdam, vulpecularum effigie, crebro verbere enectis, dein putrefactis.

Denique nihil aliunde, non ad victimum modo cultumque, sed ne ad delicias quidem ac voluptates requirunt; ac proinde nulla sub sole gens est, apud quam aliarum gentium opes aequē consistant, quippe vendentibus cuncta Sinis, nihil invicem redimentibus, nisi forte in usum tectorii cuiusdam odorati piper ex India. Neque erat externo commercio locus; ni Sinam infinita quaedam teneret argenti cupiditas. Id praferunt auro, et cum indidem effossum, tum e remotis regionibus illatum, avidissime accumulant.

Iam de aedificiis, privatisque ac publicis operibus explicare infinitum sit. Urbes praecipuae magnitudinis celebrant ferme ducentas: inferioris autem ordinis longe plurimas. Porro castella et pagi, quorum nonnulli tribus familiarum millibus incoluntur; vicique passim ita multi sese offerunt, ut summa iniri vix possit. Sunt autem egregio situ plerique: scatent aquis pro-

cerā circumdati silva; ex qua turritae prae-divitum aratorum eminent domus. Porro, dispersae in aestivos maxime secessus nobilium villae, opere imprimis eleganti, vel ad opacas omnium ripas garrulos avium concentus et fugientis aquae lene murmur excipiunt, vel e montium iugis verticibusque, subiectos vallum anfractus, et vasta maris ac terrarum spatia, longe lateque despectant.

ANON.

EX ITALIS URBIBUS

Roboretanum recens museum.

Haud indecorum est hoc museum, quod apud Tridentum, hac nostra aetate, post immane bellum instructum fuit. Id vero est omnino potius consilio adsignandum aliquot civium, qui sua industria atque impensis, praeter omnium opinionem, imo omnibus posthabitatis obstaculis, in incepto insistentes, perficiendum curarunt. Namque in gravi atque celebri Castro, quod ipsi *Vallarsa* adiutu imminet, positum est, atque adeo dignissimum, quod universis Italiam in exemplum fulgeat.

In castri cavaedio, adsunt diversimode ballistae ac bellica tormenta, quae gloriam et idem perniciem testantur; multa enim Germanorum copias in mentem revocant eorumque supremum ducem Hindenburg, quem primum est bellum inductum in acie Tridentina, labente anno MCMXV. Milites, clavum in galea ferentes, huc illuc versantur; et demum sub arcu, reticulato exornatum, hic in aevum mansurum Francisci Iosephi imperatoris carpentum.

Nihil est periculosius in hominibus mutata fortuna. Scribete:

*Omnia sunt hominum tenui pendentia fila,
Et subito casu quae valvare ruunt!*

Primum Conclave est omne Italo pediti dicatum;

Absit vero omnis indignatio. Signa italicici exercitus sunt in arculis mirum in modum vitreis exornatis; omniaque cohortium numismata, quae virtutem pugnantium decorare consueverunt, vel illa quae uno nomine *aurea numismata* appellantur. Hic militares exercitationes cernuntur, et mortis multa instrumenta, et demum memorabile decus, quod *militi ignoto* dicendum esse in primis creditum est.

Huic conclavi titulus sic optime ponatur, ut maiorum fortitudinem meritis laudibus exornemus:

«Fōrtis et constantis animi est non perturbari in rebus asperis». Sic Tullius in libro *de Officiis*, I, 80.

Quoties enim, postquam res Romanorum cecidit, ut se ab externo dominatu patres nostri in libertatem vindicarent, arma suscepserunt, exilia sunt paſsi, carceres et supplicia sustinuerunt! Quot virtutum exempla, mansuetudinis itemque clementiae! In hoc conclavi,

Horror ubique animos, simul ipsa silentia terrent!

At sine ira et studio seribenda est historia; scribitur enim ad narrandum et non improbandum...

At e contra hic congeritur quidquid sapientiores inquisiverunt per chymica inventa in hominum perniciem, quique per fas et per nefas, citra omnem humanitatem, mens humana invexit ad hostium necem procurandam.

Sed ut laudem suam Italorum militum virtus habitura sit, sunt ibi militum nomina, sunt et arma eorumque memoria, qui ad caesorum vulnera lenienda in primis adcurrerunt, et qui lenitate et fortidine, omnia asperrima passi, in suorum complexu diem supremum obierunt.

Dolendum sane, quod et post funera tanta in animis ira permaneat! Namque plurima hic atque illic in scriniis prostant, atque in aevum manebunt quae teterima, inhumano utique suasu, hostes in

Italorum praesertim necem invexerunt, eo unice consilio, ut crudeliter in aciem irruentes acrius adversarios torquerent ac ferocius interficerent.

Velim ut Itali haec turpia tegerent silentio, et venia, quae Christianorum potissimum animos addecet. Sic adversarios docerent, non iniuriis se se et post mortem mutuo obruere, sed omnium aerumnas magnanime parcendo fovere, tandem aliquando oblivisci.

Hoc nempe dignum Italorum esse autum, hoc et adversariis!

SENIOR.

Quo modo Athenaei Catholici Mediolanensis alumni Sinenses Episcopos sint allocuti die III mens. Decembris MCMXXVI.

«Excellentissimos Sacrorum Antistites maximeque colendos in Sinarum imperio salvere iubemus.

Quod et quantum gaudium hodie oculis et cordibus nostris effunditur!

Coram enim intuemur Sericae terrae Sacerdotes, episcopali dignitate, Romae, nuper, Pontificis Maximi opera, nondum praeterito Anno Sancto, insignitos, eosdemque ex illa amotissima regione missos, qui cum nobis catholicorum Sericorum rationem quandam atque inclinationem communicent.

Hic maximus conventus omnium, qui in hoc Catholicorum Athenaeo ad humanitatis studia veritatisque doctrinas in vitae usum tradendas atque accipiendas incumbunt, hic mirus omnium consensus, quo, superato maximorum itinerum intervallo, in Christo fratres nos omnes esse sentimus, hoc ipsum quod nos latine vos alloquimur, amplissima sunt nobis documenta doctrinae eius vivacis et vere Romanae, id est universae, quae a Christo Iesu instituta est atque fundata.

Itaque et nos, huius in dies clarioris Athenaei alumni, qui Christi vestigia insequi, quique alios docere volumus, quantum morum sanctitati sit studendum, memoria tenemus illud S. Francisci Xaverii, qui, olim, interrogantibus maioribus vestris cur Deus cum omnes alias gentes sacravero ablui voluisse, eos, contra, oblivione obruisset, qua re sese esse aeterna morte multatos, respondit naturae legem animis quoque eorum divinitus insitam atque innatam si servare vellent, eos quoque aeternam caeli vitam esse consecuturos.

At nunc non modo naturam ducem omnes cuiuslibet rationis sequi possumus, sed iam Evangelii Doctrina longe lateque manans, per Christi legatos, omnium mentes animosque, clarissima luce, collustrat.

Nunquam in posterum huius diei memoria excidere poterit; et, si votum nobis nuncupare licet, vos, viri excellentissimi, etiam atque etiam rogamus ut cum in Catholicorum Sericorum Athenaeum et Ephebaea perveneritis, discipulis illis iisdemque sodalibus nostris multam salutem impertiamini.

Utinam illucescat aliquando dies, qua, ut pictor in tabula his parietibus haerente effinxit atque expressit, omnes nationes undique, ad restinguendam - eheu, nimis diuturnam! - Veritatis sitim coniungantur, et, eodem spirante Dei afflato, iisdem faustissimis auspiciis, in veram tandem libertatem vindicati, ad id Cor confugiant, in quo omnes sunt thesauri Sapientiae et scientiae; itaque celerrime Christi regnum exoptatissimum adveniat!»

ALOYSIUS DE SANCTO.

■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■
Haud quisquam honeste flere quod voluit potest.
Qui timide roget, docet negare.
Iniqua nunquam regna perpetuo manent.
Juvenile vitium est regere non posse impetum.

SENECA.

COLLOQUIA LATINA

Excursus in glaciem.¹

BERNARDUS, MODESTUS, DOMINICUS.

BERNARDUS. Etiamnum assides foco, Modeste?

MODESTUS. Scilicet, ita nunc fert anni tempestas.

BERN. Fateor, est frigus intensus atque horridum; verum alio modo quam ad ignem residendo, iuvenes calefieri decet, si quando premantur frigore.

MOD. Quo pacto igitur?

BERN. Appetamus invicem pilis niveis.

MOD. Nempe ut mihi oculum excutias, an mactes etiam, si capit is tempora impergeris.

BERN. Absit a me tantum flagitium!

MOD. Non de industria id facies, scio; sed ita cadet forte fortuna.

BERN. Lubricum ergo per glaciem agitamus cursum: toti ocius incaluerimus.

MOD. Aegre me eo pellicies hodie.

BERN. Quidni?

MOD. Timeo ut glacies sit satis firma.

BERN. Ne dubites; furens enim spirat ventus, quo facilime aqua constringitur.

MOD. Omnia dein vivaria nive obtecta sunt.

BERN. Venti dissiparunt nivem. Novi ubi pateat ampla planities: agedum, comitare me.

MOD. Quoniam tam amice instas, combabor. Sed muniamus manus chirothecis; alias obrigescent frigore.

BERN. Manus meae patientes sunt frigoris; tamen induam chirothecas.

MOD. Nostin' per glaciem discurrere calopodiis ferratis?

BERN. Velocissime: dextrorum, sinistrorum, recta, oblique, in circulum; nunc utroque pede, nunc altero tantum.

Mod. Tiro admodum in hac ego sum arte, nec adeo satis audax, ut incedam per glaciem; metuo ne glacies mihi fallat vestigia.

BERN. Cur non tibi comparas calceos soleis clavatis? Quantumcumque sit glacies lubrica, inambulabis tutissime.

Mod. Atque ecce obvium commode habemus Dominicum. Is se nobis adiungeret tertium. Salve, Dominice.

DOMINICUS. Et vos tantundem.

MOD. Credo te glacie domum reverti.

DOM. Glaciem ego descendere nunquam soleo. Vereor ne mihi cadendo cerebrum diminuam, et brachia frangam vel crus, aut luxem aliquod membrum.

BERN. Nimium es meticulosus.

DOM. Non temere est quod ita metuam. Modo praeterivi vivarium, quod in proximo est; aliquos gravissime labentes conspexi de ripa; adeo, inquam, graviter, ut glacies crepitaret atque in formiam stellae rimas ageret. Malo me in atrio nostro calefacere flagellis agitando trochum.

BERN. At nos excursu in glaciem. Vale.

ANNALES

Sinense bellum civile.

Sinense bellum civile primum locum in universi orbis politicis eventibus iterum occupat: praesertim quum, in magna illa rerum hominumque perturbatione, commercia non solum, sed ipsam exterorum civium vitam in discrimen adducatur. Quum autem Angliam id proprius attingat, ipsa fuit autrix ut ad tutanda exterorum iura interventurae ceterae nationes eo consilio essent, ut tum Canton, tum Pekini, gubernia recognoscerent. Incoepit vero infelix evasit: facile namque persuasum omnes habuere, Sinenses bina gubernia amplius nolle: utri igitur cum fructu ac-

¹ EX ANTONII VAN TORRE dialogis familiaribus passim retractavit hodiernisque moribus aptavit I. F.

cedendum? Nonne graves iam et cruenta conflictatio augeretur?... Prudentior itaque sententia pluribus visa est ab internis illius populi negotiis sese expedire, atque intra fines iustae suorum defensionis se continere.

Interim Belgarum administri concesiones, Belgio a Pekinensi gubernio olim factas ad Tien-Tsin, remittit, et Angli terrestres atque navales copias Shangai et Hong-Kong aggerunt.

Ex Americis.

In Nicaraguana republica fuit pariter bellum adhuc, eoque Civitates Septentrionalis Americae Foederatae milites suos mittere pergunt, pro nihilo habentes Mexicanas denuntiationes; imo Mexicanum gubernium accusantes, quippe quod seditionem moverit; quum id-prouti alias notavimus-vicissim Status illos quasi rapacitatis insimulat; quin etiam, utpote cum ipsis concordis, nomen defert totius Americae Latinae. Ex recentibus vero nunciis compemus discrimen fortasse arbitrorum iudicio iri adductum.

Ceterum Calles illi Mexicanae reipublicae praesidi in ipsa domo attente satis est cavendum. Rebelles enim illic etiam orti in armis contra eum sunt; quorum, falsa quidem sub specie, ultiōnem, - strenue profecto! - ipse sumere videtur magis magisque in Catholicos cuiusvis ordinis atque aetatis saeviendo: eos enim in vincula et ad ipsa supplicia, nulla adhibita aequi iudicii forma, trahit, bonis spoliat, ad fugam adigit...

Ex Gallia.

Laudabili utriusque partis voluntate, Lutetiae Parisiorum Gallici hinc, indeque Germanici administri in conditiones tandem convenere de Germanorum munimentis ad orientales fines, deque rebus

exportandis, quae ad bellicum usum adhiberi possint.

Foedus quoque ictum est inter Galliam et Rumeniam, quod tamen nonnullis non satis Societatis Nationum animo respondens apparuit. Russiae praesertim indignationem movit, quum vidisset ab iisdem pactionibus Besserabiae imperium Rumaniae recognitum.

Regia funera.

Annorum gravis, diem tandem obiit supremum requiemque nacta est infelix illa Carola, Maximiliani, quondam Mexicanorum Imperatoris, vidua; quae a nefaria mariti nece, quae facta est Queretaro in urbe anno MDCCCLXVII, misere despuerat.

POPLOCOLA.

VARIA

Sapiens militis cuiusdam responsum.¹

Nunquam satis admirari poterimus prudens responsum, quod Carolo V imperatori fertur dedisse olim miles quidam, non minus rei militaris peritus, quam integris moribus praeditus et christianarum virtutum studiosus. Qui quum sub principe suo diu meruisset, militiae pertaesus, tum quod aetate esset proiecta, tum quod animae saluti sedulo in posterum prospicere constituisset, ad eum progressus missiōnem ab illo efflagitavit. Imperator, qui hunc militem magni faciebat, quum eum corpore validum vidisset, et militaribus laboribus ferendis adhuc parem, non illico eius postulationi annuit, sed ab eo petit cur aetate, qua magnos sibi honores et

¹ Ex Italicis scriptis A. SEGNERI.

magnifica praemia comparare posset, militiae valedicere vellet: - « Rex, - respondit prudens ille miles - inter negotia terrestria, quae parvi sunt habenda, et mortem, quae serius ocius fortissimos quosque viros corripit, nonnihil temporis interpolendum, ne haec subita adsit, eiusque adventu trepidemus, uti solent qui mature rebus suis non consultant. »

Pro iudicibus mensarum elegantibus.

ESCARUM ORDO:

*Puls ex oryzae polline cum pisis.
Locustae marinæ isicum, cammaris fungisque saeptum.
Bos in trulla ustulatus, iure concreto amictus.
Cynaruli scolymi, ovorum instinctu conditi.
Gelida spongiosa sorbitio ex fabis arabis.
Ofellae.
Poma recentia. - Caseus.*

**

Iocosa.

TUCCUS in schola:

MAGISTER: - Agedum, Tucci, numeraria corpora caelestia, proximiorem quae cum nostra terra rationem habeant.

TUCCUS: - Monoplana, biplana navesque per aërem dirigibles.

In Bacchanalibus TUCCUS vestem mutavit personamque induit. Patruo in via occurrentis, ridiculis blanditiis eum interrogat:

— O patruo, me internoscere vales?
— Ecquid dubii? TUCCUS es, nepos meus!
— Eia! Ut tibi in mentem venit?

Aenigmata.

I

Vox eadem Hyblaeam volucrem signoqe [nigrantem,
Nili potores quem coluere bovem.

II

Syllaba prima mihi longa est, correpta se- [cunda?

Roboreus stipes sto bene fixus humi. Cor-
repta prima, produc mihi posteriorem:
Sum stagnum; ripis nutat harundo meis.

Aenigmata in superiore fasciculo propo-
sita his respondent: 1) Bipennis; 2) Fames.

Libera a pittaciis responsa.

COLL.... BR...., Oderzo. - Pretium annuae subnotationis in Italia est libell. 15.

Cl. v. M. DES...., Conflans Ste Honorine -
Pretium annuae subnotationis extra Italianam
est, pro Europa, summa Italicas libellas 30
exaequans.

Rev. W. D. MUCK., Toronto. - Quam
misisti iam a pluribus mensibus syngrapham,
Romae exigere nequivimus. Quod si eam
Mediolanum mitteremus, expensae prope
aequarent pretium eius. Quid igitur erit nobis
agendum?

Cl. v. IO.... FRAT..., Laureti in Piceno. -
Ad proximum numerum.

Cl. v. Ios.... MOND...., Catanzaro. - Cu-
rabimus ut optatis tuis satisficiamus.

SEM.... ad Trois Rivières. - Et hoc anno
subnotationis pretium a te missum constituto
pretio inferioris evasit!

VIRI DUO ILLI, EX ANGLIA, qui subnota-
tionis pretium per publici diribitorii num-
mariam chartulam miserunt, velint nomen et
domicilium suum, illegibilia prorsus, manifesto
indicare. Quomodo, ex adverso, iis more
genere nobis licebit?

A SECRETIS.

PANCRATIUS

[21]

Actio dramatica FRANCISCI WIELAND – (Latine reddidit Andr. Haberl)

CAI. (*eum amplexans*): Mi fili, caelum intuens ne desperaveris!

PANCR. Quam libenter ego, Domine, vitam pro te funderem! Sed ut tu volueris fiat.

TERT. Iam abducite noxium in Saurion! (*Milites cum Pancratio ad sinistram se vertunt*).

SCENA III.

Accedit TORQUATUS, postea AGELLUS. Qua via Pancratius abducitur, accurrit Torquatus, et perturbatissimus ad pontificis se abicit pedes. Pancratius gestu invitat comites, ut remaneant.

TORQUATUS. Misereat te, pater, da veniam!

CAI. Torquate!

QUIDAM. Quis est? Infelix ille?

TORQ. Da veniam! Hos inferorum cruciatus non feram diutius. Heu me miseruin! Qualem ego rursus peragebam noctem! Sed mecum etiam de lecto surrexerunt furiae. (*Horre-scens*). Ah! Me tutamini! Ecce illic! Accedit! Abi, abi, inquam. (*Se abscondit in Caii brachii*).

CAI. Tranquillo es iam animo, miserrime fili!

TORQ. Da veniam! Horrendas persolvi poenas. Postremum me suscipe tuorum servorum, Domine; nam indignus sum, qui posthac vocer filius.

CAI. (*eum erigens*): Filius meus iniquis viis perierat, sed revertit. Deo gratias!

TORQ. Ah! Diemque noctemque tamquam aculeis compungebar sceleris conscientia! Erro in montibus, discurro per ripam Tiberis; sed undique audire video Iudam; Iudam non cessat pectus reddere. Stratus humi perturbor, lacrimor, luctor; Deum, ut sit propitius, obtestor. Postremo vox me indesinenter sic monet: Ad iudicium, ubi stant fratres,

curre; illic te accusa! (*Ante praefectum*): Hic adsto facti poenitens. Tuas contra me, praefecte, mitte bestias! Ut hi, et ego Christianus sum: fac martyrii me participem! Carnifices, catenas date!

TERT. Tu ergo is Torquatus es, qui nobis monstravisti Christianorum vestigia?

TORQ. Proh, sancte Deus! is ego sum. Praecipitavi fratres in interitum, vobis ignavus factus sum et contemnendus. Me in illa nocte quam nunc devoveo, adeo destitutum fuisse peccati odio et mente sana, ut non resisterem Corvino malo daemoni, auctori nefandi sceleris!

TERT. (*excandescens*): Vos abite diericti; nam sors eadem, quae te absumet, absumet meum filium.

TORQ. In quam tu id dicis sententiam?

TERT. Corvinus mortem inveniet tuae similem.

TORQ. Ergo Deus eum iudicavit.

TERT. (*fusce*): Post triduum vestra culpa ego orbus ero liberis!

QUIDAM. Nostra culpa?

ALII. Emas.

ALII. Nullo pacto!

TERT. Vestra culpa ille poenam capitum commeruit. Caesar ediderat decretum suum, quod toti populo edicere Corvino praeceptum erat, meo filio. Valde gavisus is nocte affigit in foro litteras. (*Commoto animo*) Tum quidam ex vestro numero decretum abstulit. Defertur brevi ad palatium turpem in modum lusum esse Caesarem. Quid plura? Corvinus aut investigabit, qui hoc fecerit, aut si id die tertio non potuerit, rem luet capite (*Signa horroris; Ille dolens*): nequedum quidquam comperit.

(*Ad proximum numerum*).